

Pohled ze skalní vyhlídky Prostřeka

Stezka vede mezi kameny, lemovaná je hustými keři borůvčí. Vpravo skalka, za zatačkou druhá, ke třetí skále už se stezka stáčí. Vede vzhůru, k výstupu napomáhají železné řetězy. A nahoře... Vyhlídka do kraje. Vrcholy stoletých stromů z lesa pod skálou. Louky a pole, silnice a stezky, potoky a říčky vinoucí se krajinou, lesknoucí se hladiny rybníků a zelené vrcholky kopců s ukrytými skalami. A v této krajině roztroušené vesnice i jednotlivá stavení. Vítejte ve Žďárských vrších!

Prales v národní přírodní rezervaci Žákova hora

Proměny krajiny rukou člověka

Kolik let už uplynulo od doby, kdy zdejší krajina byla pralesním hvozdem s močály, skalami, velkými šelmami a kopytníky? Sedm, snad osm set. Lidé tudy putovali od severu k jihu a zase zpátky stezkami vyšlapanými pod vysokými jedlemi a buky. Často se prodírali houštinami, bořili se do mechové mokřiny a přelézali padlé kmeny starých stromů. Jak se změnila krajina za ty stovky let! Pralesní stromy lehly popelem a sekerami lidí, zakusujících se do zeleného moře stále víc a víc.

Půdu přeměnili obyvatelé na pole, louky a pastviny, na řekách postavili rybníky a mlýny, ze země dobývali železnou rudu, ze dřeva stromů pálili v milířích dřevěné uhlí, vyráběli sklo a také spoustu předmětů pro práci i pro radost. Krajina se pod vlivem člověka několikrát proměnila, někteří živočichové či rostliny z ní zmizeli, další se tu naopak objevili. Dnes zde obdivujeme harmonii soužití člověka s přírodou, staletími utvářenou a přese všechny vlivy moderní civilizace ještě stále patrnou. Chodíme si sem odpočinout a načerpat inspiraci v přirozeném řádu věcí.

Skorec vodní, průvodce Domem přírody Žďárských vrchů

Je nenápadný, výjimečný, přesto v naší krajině stálý. Jeho domovem jsou mělké kamenité potoky s čistou a proudící vodou. Postává na kamenech, za potravou se noří pod hladinu, běhá i po dně, obrací kamínky a sbírá drobné živočichy. Krátkou směs flétnových tónů a cvrčení skorců je možné slyšet po celý rok, přesto v klototu vody snadno zaniká. Zvláštností je, že zpívají i samičky. Na skalách nad vodou, mezi kořeny či kameny, často i pod mostem staví skorci kulovité hnízdo z listů, kořínků a mechu. V České republice se vyskytuje až 2 000 párů skorců a v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy pravidelně hnízdí 15–20 párů.

Jedle bělokorá

Rosnatka okrouhlostá

Potáпка roháč

Orchidejové louky

Kuňka obecná

Dům přírody Žďárských vrchů

Ve vesnické památkové rezervaci Krátká v samém srdci Vysočiny najdete malebné stavení, které vám poodhalí tajemství Žďárských vrchů. Tento bývalý venkovský statek je návštěvnickým střediskem chráněné krajinné oblasti. Jeho stálá vnitřní a venkovní expozice provází historii krajiny od časů pralesních hvozdů přes osídlování až po současnost, představuje krásy a pozoruhodnosti zdejší přírody a dědictví našich předků. Pro školy a další zájemce jsou připraveny tematické programy v Domě přírody i okolí. Součástí návštěvnického střediska je také stodola u objektu č. p. 12, vzdálená od statku jen několik minut chůze.

Dům č. p. 2 v roce 1972

Dům č. p. 2 po rekonstrukci, 2020

Dům přírody Žďárských vrchů

Krátká 2, 592 03 Sněžné
GPS 49.6420713254N, 16.0963419694E
tel.: +420 567 216 881, +420 734 523 758
e-mail: kratka@chaloupky.cz
www.dumprirody.cz/zdarskevrchy

Provoz návštěvnického střediska

Dům přírody Žďárských vrchů zajišťuje: Český svaz ochránců přírody Kněžice ve spolupráci s Chaloupky o.p.s., Kněžice 109, 675 29 Kněžice
www.chaloupky.cz

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu Životní prostředí.

Správu a péči o CHKO Žďárské vrchy zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, regionální pracoviště Správa chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy, Brněnská 39, 591 01 Žďár nad Sázavou.
e-mail: zdavrch@nature.cz
www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz

Vydala Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky v roce 2020. ISBN 978-80-7620-047-0, 1. vydání ©2020
Text: Blanka Ponížilová a kol., kresby: Pavel Procházka, fotografie: Lubomír Dajč, Národní památkový ústav – Věra Kovářů, Zdeněk Zális, mapy: Jana Tomcová, grafický návrh a sazba: Zita Nielsen, tisk: NWT a.s., náklad: 20 000

Víte, že...

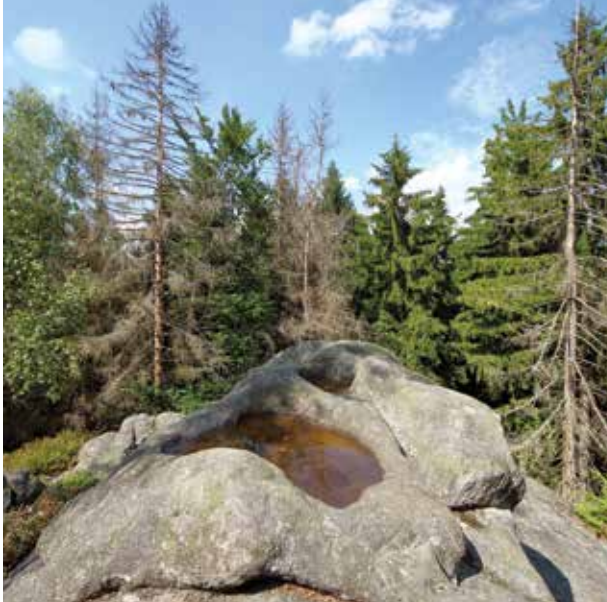
- ☙ název chráněné krajinné oblasti má svůj původ ve slově „žďáření“? Pochází z doby, kdy zde lidé vypalovali lesy, aby získali ornou půdu.
- ☙ Žďárské vrchy mají 17 vrcholů vyšších než 800 m n. m.? Nejvyšší z nich je Devět skal.
- ☙ Dářská rašeliniště mají více než osmimetrovou vrstvu rašeliny?
- ☙ lesy v národní přírodní rezervaci Žákova hora jsou již přibližně 100 let bez zásahů člověka?
- ☙ ve Žďárských vrších pramení významné české řeky, z nichž Sázava, Chrudimka a Doubrava odtékají do Severního moře a Svatka a Oslava do moře Černého?
- ☙ 2. ledna 1830 byl zastřelen poslední vlk na Vysočině a má na místě skonu památník? Vlci se na Vysočinu pomalu vrací.

Děkujeme Vám za ohleduplné chování k našemu společnému přírodnímu dědictví, za to, že

- ☙ táboříte a rozděláváte oheň jen na vyhrazených místech
- ☙ vjíždíte a parkujete jen tam, kde je to povoleno
- ☙ v národních přírodních rezervacích se pohybujete pouze po vyznačených cestách
- ☙ jezdíte na kolech po cestách pro cyklisty a berete ohledy na přírodu i ostatní návštěvníky
- ☙ chráníte živočichy a rostliny v jejich přirozeném prostředí
- ☙ odnášíte z přírody své odpadky

Tip na výlet: Přírodní památka Rybenské perničky

Za tajuplným názvem se můžete vypravit do přírodní památky se dvěma skalními bloky Hrad a Netopýří skála. Leží na turistické trase v lese asi 1,5 km nad Pustou Rybnou. Na přístupném vrcholu menšího z nich najdete skalní mísy, kterým lidé říkají perničky. K původu názvu existuje několik vysvětlení. Nejčastější je „pernice“ – mísa na tření uvařeného máku, ale také forma na perník. Jedna pověst uvádí, že veliký kámen na vrcholu Netopýří skály býval oltářem a prohlubeniny v něm obětními mísami z pohanských dob. A pokud by vám jedny perničky byly málo, můžete si projít delší turistický okruh a podívat se na podobné mísy v útvaru Velké Perničky v lese nad Křižánkami.

Přírodní památka Rybenské perničky

Tip na výlet: Samotín

Zapadlý kout, který svou malebností inspiroval mnohé básníky i malíře. Sídlo vzniklo na počátku 18. století, kdy se tu těžila a zpracovávala železná ruda. Kvůli vysoké spotřebě dřeva byly vykáceny velké plochy lesů a na pasekách dovoleno železářským dělníkům postavit domky a obdělávat půdu. Dodnes jsou zde pastviny a pole rozčleněny mezemi a kamenicemi. Samotín je jedním z nejčastějších východisek túr k některým vrcholovým skalám. Nejbližší jsou Dráteničky – chráněná přírodní památka hojně využívaná horolezci. Legendou Samotína se stal Samotínský vánek – bylinný likér podle vlastního receptu hostinského bývalé místní hospody.

Samotínské kamenice

Tip na výlet: Zelená hora

Budete-li mít zájem kromě krás přírody obohatit se i krásami kulturními a duchovními, určitě nevynechejte Zelenou horu. Poutní kostel je uměleckým dílem a nejosobitějším počinem geniálního českého architekta s italskými předky Jana Blažeje Santiniho-Aichla. Byl vystavěn na počátku 18. století ve slohu barokní gotiky a zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. V architektuře tohoto díla najdete symboliku čísel i mystické aspekty spjaté s jeho dispozicí. Areál poutního kostela byl pro svou jedinečnost zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO.

Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Tip na výlet: Velké Dářko

Rybník Velké Dářko s rozlohou 206 ha je největším rybníkem Českomoravské vrchoviny. Mezi turisty je známý především jako místo ke koupání a vodním sportům. Okolí Velkého Dářka je však jedinečné především rašeliníšti a mokřady, které připomínají vzdálenou severskou tajgu. Rostou a žijí zde organismy v naší přírodě ohrožené a chráněné. Národní přírodní rezervace Dářko a Radostínské rašeliníště jsou propojeny naučnou stezkou Dářská rašeliníště. Cestou uvidíte borovici blatku, která roste jen v rašelinných lesích střední Evropy, dozvíte se, jak se borkovala rašelina a možná potkáte masožravou rosnatku.

Národní přírodní rezervace Radostínské rašeliníště

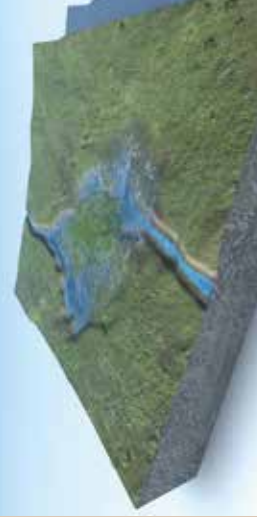
Kde se vzalo Velké Dářko?

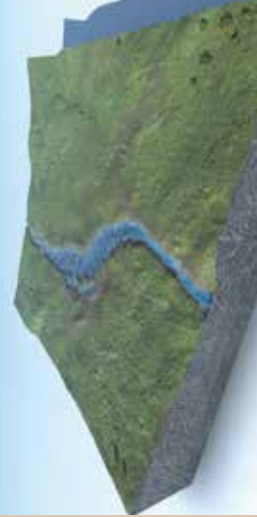
Koncem 15. století byl vybudován rybník Velké Dářko, který velkou část mokřadu opět zaplavil. Celkové zvýšení vodní hladiny umožnilo rozšíření rašeliníště v západní části území až do dnešní podoby.

Společenstva rákosy později nahradily porosty ostrců, suchopýrnů a dřevin (7 000–5 000 let př. n. l.). V chladnějším období (5 000–2 500 let př. n. l.) se objevily porosty rašeliníků s borovicemi a smrků. Vzniklo rozsáhlé rašeliníště.

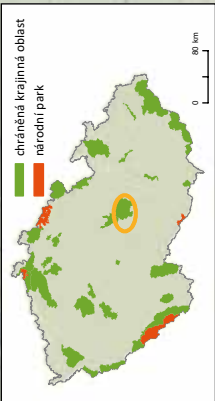

Díky nepropustnému podloží se sníženina postupně plnila vodou, a dřevin (7 000–5 000 let př. n. l.). V chladnějším období (5 000–2 500 let př. n. l.) se objevily porosty rašeliníků s borovicemi a smrků. Vzniklo rozsáhlé rašeliníště.

Na začátku mladších čtvrťohor (asi před 11 000 lety) se v oblasti dnešního Dářka nacházel vodní tok, nazýváme ho třeba „pra“Sázava, který protékal v místech mělké prohlubně – sníženiny.

Z animace vzniku Velkého Dářka České geologické služby (www.geology.cz/svet-geologie).

© AOPK 2020, © ČÚZK 2019

